

לע"ג הגאון רבי שמואל בן
הגאון רבי יצחק שזלוינגר זצ"ל
רבה של קרית אתא
כ"ג טבת תשס"ד

נר לשולחן שבת

פרשת שמות

גליון 633

בכל ענייני העלון
נתנאל רוזנבליט
03-5791486
ner4499@gmail.com

סיפר אחד מנכדי הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ: 'פעם הלכתי עמו ברחוב וילקומיר, ילדי השתובבו, רצו הלוך וחזור. הרגשתי לא נעים, וכאשר עברו לידי אמרתי להם להפסיק להשתובב'. סבא שמע ואמר לי: "מה אתה רוצה מהם, הרי הם ילדים וכל זמן שאינם עוסקים בדברים מסוכנים או פוגעים בחבריהם, לא צריכים למנוע מהם!"

אבא - מרן הגאון רבי חיים קניבסקי - היה זה ש"הצליח" להרדים אותנו מדי ערב: כששב מן הכולל היה מוצא אותנו בחדרו-חדרנו מקפצים על המיטות והמזרנים... הוא היה מוודא שהתפללנו ערבית, שקראנו קריאת שמע ושהכנו מים לנטיילת ידים בשחרית. לאחר מכן היה עורך הגרלה מי הראשון שיזכה לברך "המפיל". את ההגרלה ערך בדרכו - בשמות של מסכתות: היה בוחר באחד הילדים ומתחיל למנות את שמות המסכתות: ברכות, פאה, דמאי, כלאיים... מי שיצא לו 'ביכורים' עלה בגורל. הזוכה המאושר התכבד לברך ראשון. כולנו ענינו 'אמן' ואחר כך נערך גורל על הבא בתור. כך עד שאחרון הילדים עלה על יצועו... מכאן ואילך היה אסור לדבר, אלא להביע בתנועות ידים ו'נו נו', מה שעשינו בהידור שוב ושוב...

אבא היה מכבה את האור ונכנס למטבח לאכול עם אמא ארוחת ערב. לאחר מכן, כשאנו נרדמנו היה חוזר לחדר, מדליק את האור ומתיישב ללמוד. עדיין מתנגן באוזני קול לימודו הנעים.

משחקים וטיולים. מפעם לפעם גם שיחקנו עם אבא, בחול המועד ובהזדמנויות אחרות. הנה דוגמא לאחד המשחקים: אבא אמר שם של ספר והיינו צריכים למוצאו בין אלפי הספרים שבחדר. לא היתה זו משימה קלה כלל...

לפעמים היה אבא חד לנו חידות מן התנ"ך: שמות אנשים שהם גם בעלי חיים. גימטריאות של מילים. המילה הארוכה ביותר. כמה חלומות יש בספר בראשית. פסוקים מיוחדים, לדוגמא, היכן כתוב "אחד אני והוא איש"...

סיפרה בתו של הגה"צ רבי יצחק זלבר: היינו בשבת אצל משפחת פינקל. ילדה קטנה חסמה בידי את המעבר בפרוודור לאבא. כולם התחילו להוכיח אותה... ואילו אבא התכופף ועבר מתחת ליד שלה. אבא היה בן 155! הוא סבר - הילדה רוצה ככה, אז אשחק לפי כללי המשחק שלה, לא מתאים לאדם הגון להעליב ילד קטן! ("אחד מל"ו")

שפרה זו יוכבד, על שם שמשפרת את הולד. פועה זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה. (סוטה יא.)
לא נזכרו כאן יוכבד ומרים בשמותיהן, אלא נקראו בשמות מיוחדים. אין בכריאה לא דברים קטנים ולא דברים גדולים, אלא הכל תלוי באדם! אדם גדול עושה אלומות של גדלות מהדברים הכי הקטנים, ולאדם הקטן, גם הדברים היותר רמים מתהווים בידיו לרפש ואשפה. אדם ישים לנגד עיניו תכלית אחת והיא השגת ה' יתברך, כל פעולותיו בעולם יהיו לשם זה: אכילה, שינה, עבודה, טיול --- הכל. אנשים גדולים חיים בגדלות, רואים בכל ענין גדלות ורוממות. משיגים הם גדלות מכל הדברים, אפילו הקטנטנים. ממשחק של פו-פול לילדים קטנים זוכים הם לרום המעלה! ואילו אנשים פשוטים הינם דורסים ברגליהם על כל מעלה נכונה, הכל בעיניהם דברים קטנים וכמוהם יהיו עושיהם.

כאשר סיפרו לפני הרה"ח המופלא רבי שמעון ברגשטיין, מייסד וראש ישיבת ברסלב בבני ברק על שרף וחסיד בשכונת קטמון, שהוא ובני ביתו בוערים לעבודת קונם כלפידי אש. לא היסס ונסע ירושלימה.

כאשר נכנס לחצר הבית, פגש באברך היושב על הקרקע ומשחק עם בניו הקטנים במשחק הנודע "חמש אבנים" ונהרה על פניו. רבי שמעון ברגשטיין ביקש את עזרתו באיתור הצדיק רבי שמואל שפירא. שאלו האברך, ומה אתה מבקש ממנו, עד שהבין שהנה זה רבי שמואל בכבודו ובעצמו, השרף הירושלמי הוא המשחק בחביבות עם ילדיו... העיד רבי שמעון שמחזה זה לא מש מנגד עיניו לעולם!

מעשה באחד שכתב צוואה: "בני, לא ירש אותי עד שיהיה שוטה"... הלך רבי יוסי בר יהודה עם חכמים לשאול פשר צוואה משונה זו את רבי יהושע בן קרחה.

כאשר הציצו מבחוץ, ראו את רבי יהושע בן קרחה הולך על ארבע, גמי בפיו, עושה קולות ומשחק עם בנו הקטן... התביישו לראותו כך. תנא אלוקי מתנהג ככה?! החביאו עצמם.

המתינו מעט ונכנסו. שאלוהו על הצוואה. צחק. אמר להם: 'חייכם, שמעשה זה ששאלתם בא לידי עכשיו. כאשר נולדים לאדם בנים הרי הוא כאילו משתטה!'

(ילקוט תהלים תתמ"ו)

סמוך למוצאי שבת, כאשר ירדה חשכה על הבית וסבא - מרן הסטייפלר - לא יכול היה ללמוד מתוך ספר, יצא לטייל עם ילדיו. סבא היה שואל אותם האם הם מעוניינים בסיפורים אמיתיים, ואז היה מספר להם מסיפורי חז"ל. או אולי הם רוצים לשמוע "סיפורים שלא היו - סיפורים מהראש", אז היה מספר להם מעשיות דמיוניות שיש בהן לקח ומוסר...
סבא נהג כפי שהיה מורה לרבים - שאין לספר סיפורים שאינם אמיתיים כאילו היו!
(בית אמני פרק י"א)

כאשר היה מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך מאכיל את הילדים הקטנים, כדי לזרזם לאכול, לפעמים היה שר להם שירים או מספר להם סיפורים. התוכן של השירים היה סדר פרשיות השבוע, או סדר הדורות, מאדם עד נח ונח עד אברהם. לעומת זאת, כאשר סיפר סיפורים היה ניכר שהוא המציא אותם... והסיפורים היו תמיד נגמרים בכפית האחרונה של האוכל!
(מפי בנו, הגאון ר' ברוך - "ועלה לא יבול")

עוד משחקים לילדים - המשך מעלון בא תשע"ז: משחקי ארבה וחגבים

האלון, הרימון והאגוז שחקקום תינוקות, ניקבו קליפתם והוציאו את תוכן הפרי, למוד בהם עפר. כדרך שהתינוקות עושים למשחק. (חולין יב:) היו תינוקות משחקין בשדה וקשרו זנבי טלאים זה בזה. (בבבא קמא לה.) חגב או נמלה שהמיתו הילדים, וקראו להם בשמו של פלוני ועשו לוייה והספד מדומה, כדרך שמשחקים התינוקות. (יבמות קכא:) העושה ציפור במים הניתזין ... העושה צינור במים. כמו שעושים הנערים כמין צינור של קנה או של עץ חלול, לנתז ממנו המים בצחוק. (מכשירין ה' ב' רע"ב) פרוצופין, מסכות נעשין לשחוק, להשתעשע עם התינוקות. (שבת סו.)

ראה הגאון רבי יעקב משה ליבוביץ את מרן הגאון רבי חיים מבריסק משחק עם הילדים במשחק זוג או פרד, התפלל לראות זאת... הסביר לו רבי ברוך בער שרבי חיים מוכרח לשחרר את הראש מעומק עינו, שהיה כידוע נורא עד מאד. אך גם המשחק הזה היה עם כל הגאונות, שחישב בראשו מה יחשוב הילד ולפי זה עשה ההיפך...
(מפי הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ - "תבונות ח"ב")

שפרה ופועה

התורה קראה ליוכבד ומרים בפרשה שלנו שפרה ופועה. אדם הראשון נתן שמות לכל הבריה. חכמה גדולה היתה בזה, כי השם מגדיר את הדבר. יוכבד ומרים למדו את המקצוע של 'מייילדות', כדי שיוכלו לעבור מבית לבית. כך היה להן תירוץ לומר לשוטרים המצריים למה הן מסתובבות. הן הלכו לבתי ישראל לחזק אותם. נולד ילד, הן נכנסו כדי לאחל "מזל טוב". באו לשמח את הנשים היולדות ולעודדן. חז"ל מספרים שביום שזרקו את משה לים זרקו המצרים שישים ריבוא ילדים לים. נתאר את התמונה הנוראה הזו, איך אמהות עומדות וראות שזורקים את ילדיהן לים, איזו הרגשה. מן הסתם המצרים לא נתנו להן להתקרב, היכו והרביצו להן, גידפו וקיללו. במצבים כאלה יוכבד ומרים סיכנו עצמן כדי לחזק בתי ישראל. זוהי המציאות שלהן - שפרה ופועה! זהו השכר שלהן - בתים!
(עפי"י שיעורים בחינוך הממחנך הדגול הגר"ר רבי משה טורק - "אוצרות של חינוך ח"ב")

ממילא - ויגדל משה!

סיפר אחד מתלמידיו של הגה"ח רבי שמואל צבי קובלסקי בישיבת הרמב"ם בתל אביב: היה לי שעון יד, באותה תקופה היו השעונים יקרים והבתים עניים, לא לכל בחור היה שעון. יום אחד באתי לחדרי והשעון נעלם. חשבתי שעולמי חרב עלי. למי אפנה? למי אשיח צערי? מובן מאליי שניגשתי אל הרב קובלסקי, לא היה זה מתפקידו, אבל צערי נגע בו, פילח את לבו. הוא בכה יחד איתי, ניחם אותי כמי

שמנחמים מי שספינתו נטרפה... למחרת מצאתי את השעון ואין לשער את שמחתו!
כשהתורה מספרת על נעוריו של משה רבינו, במה זכה להיות למנהיג העם ונותן התורה, היא כותבת "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" פירש רש"י: "נתן עיניו ולבו על צרתם" נתנת העין והלב - זה היה הרב קובלסקי!
(אנא עבדא)

אל לו לאדם להתיימש בשעת הפורענות, עליו לקוות תמיד לטוב!
במדבר מובא שבשעה שיוכבד הטילה את משה ליאור, עשתה לו חופת נעורים בתיבה.
(ב"ר א' כ"ד)
אמר מרן הרב מפוניבז' וורט עצום: מכאן ניתן ללמוד עד כמה צריך האדם להאמין בעתיד הטוב, אפילו במצבים הקשים ביותר. כי מה יכול להיות לכאורה מצב נורא יותר מאשר אם המטילה את בנה לתיבה קטנה במי היאור, מאימת המלך, מלך שכבר הרג ריבואות ילדים, אע"פ כן לא איבדה יוכבד את תקוותה ובשעה זו כבר החלה להכין חופה לבנה המושלך ליאור - האמינה בגאולה. אכן תקוה זו, לא תקוות שווא היתה!
(יינה של תורה-אבות" מהגאון רבי בנימין אדלר - הובא ב"ניצוצי התורה" פר' שמות)

"איש מצרי... לך לשלום... ויהי בדרך במלון". (פ"ה)

מעשה בחכמי בבל שהלכו לארץ ישראל, ביניהם היו הגאונים חכם צדקה הזקן, חכם יעקב סופר וחכם עזרא אלעג'מי. בדרך חלה אחד מהחכמים ונשאר בכפר. המשיכו בדרכם, כיון שאותו רב חסר, נותרו רק תשעה ולא היה להם מנין. הגיע זמן מנחה, אמר חכם צדקה הזקן: "אנחנו צריכים לקרוא: 'מנין, מנין' - מנחה מנחה!" תמחו חבריו: "הרי המדבר שומם, ואין כאן נפש חיה?!" השיבם חכם צדקה: "אנו נעשה את שלנו, והקב"ה יעזור". החל לצעוק: "מנין, מנין! מנחה, מנחה!" והנה הם שומעים מישהו שעונה לקריאה זו, ומרחוק מתקרב אליהם אדם שחזותו החיצונית מעידה עליו כי ערבי הוא, חרב בימינו וגרזן בשמאלו, ונעליו מלאות בבוץ. חששו ואמרו זה לזה - שמא אדם זה שודד, החליטו שלא ידברו בערבית אלא בארמית, כדי שהלה לא יבין את שפתם... כשהתקרב אליהם אמרו: "הדא דיין או לא דיין?" כלומר הוא משלנו או לא משלנו? והנה הוא עונה להם בארמית: "דיין, דיין". עמדו הרבנים נדהמים. אמר להם אותו אדם: "יהודי אני!" אמר חכם צדקה: "אנו עשינו את שלנו וצעקנו 'מנחה! מנחה!' הקב"ה סייע לנו וזכינו שיהיה לנו מנין". זה שנאמר "ה' יגמור בעדי". לא יאמר אדם 'אני לא יכול', אלא יעשה מה שמוטל עליו, וגם אם לא הצליח, יחשב לו כאילו עשה!"
(קול צופי"ך)

"ויהי בדרך"

אישה ששכחה ולא הדליקה נרות שבת, תוסיף מכאן ולהבא נר. יש לעיין: לפי המנהג שמחוץ לבית לא מדליקים יותר משני נרות, מה דינה של אישה זו כשהיא בדרך, האם קנסוה גם בזה. דיש לומר שצריכה להוסיף בשיעור השמן או בגודל הנרות שהיתה רגילה, כדין אישה עניה ששכחה.
(שמירת שבת כהלכתה" מג"ס ס"ק לא")

נמצא בדרך ואין לו אלא סכין בשרית או חלבית מותר לחתוך בה לחם, ולאוכלו עם הסוג השני, בתנאי שהסכין נקיה. (קיצו"ע מ"ו י"ב)

הנמצא בדרך וצריך להשתמש בכלי של גוי, ואינו יכול להגיע למקוה או נהר, רשאי להטבילו בשלג, בתנאי שיהיה מכוסה כולו בשלג המכוסה בכמות של ארבעים סאה.
(פ"ת ש"י"ד ק"כ ד')

מתי יש מצוה ללכלך את הבגד?

ההולך במדבר או בספינה ואין לו עפר בו יוכל לקיים מצות כיסוי הדם, התירו לו לשחוט, למצות את הדם בבגדו, ומברך! וכשיגיע למקום עפר, יכבס הבגד...
(רמ"א י"ד כ"ח כ"א, ועיין נו"כ בד"ז)